TELEGRAFULU ROMANU

Telegrafulu ese de dóue ori pre septemana: Duminec'a si Joi'a. — Prenumeratiunea se face in Sabiiu la espeditur'a foiei, pre afara la c. r. poste cu bani gat'a prin scrisori francate, adresate câtra espeditura. Pretiulu prenumeratiunei pentru Sabiiu este pre anu 7 fl. v. a. ear pre o jumetate de anu 3 fl. 50. Pentru celelalte părți ale Transilvaniei sî pentru provinciele din Monarchia pre unu anu 8 fl. iéra pre o jumetate de anu 4 fl. v. a. Pentru princ. si tieri streine pre anu 12 ½ anu 6 fl.

Inseratele se platescu pentru intâi'a óra cu 7 cr. sirulu, pentru a dóu'a óra cu 5 ½ cr. si pentru a trei'a repetire cu 3 ½ cr. v. a.

Nr. 51. **ANULU XXII.**

Sabiiu in 30 Iuniu (12 Iuliu) 1874.

Invitare de prenumeratiune
la
„Telegrafulu Romanu“

pre o jumetate de anu (Iuliu-Decembre) alu anului 1874. — Pretiulu abonamentului pre ½ de anu e:

Pentru Sabiiu 3 fl. 50 cr. v. a.

Pentru Monarchi'a austro-ungurésca 4 fl. v. a.

Pentru Romani'a sî strainatate, 6 fl. v. a.

DD. abonanti suntu rugati a nu intardiá cu tramiterea prenumeratiuniloru.

Adresele ne rugâmu a se scrie curatu, a se pune numai post'a ultima, dara nu câte dóue poste ultime, sî in locu de epistole de prenumeratiune recomandâmu on. publ. avisurile postali, **(Posta-Utalvány. — Post-Anweisung.)** cá impreunate cu spese mai putiene sî cá mai sigure pentru inaintarea baniloru de prenumeratiune la

Editur'a „Telegrafului Romanu“ in Sabiiu.

Progresu séu regresu.

Majoritatea din diet'a Ungariei iéra a avutu ocasiune de a aretá ce cugeta despre multiamirea natiunalitâtiloru. Siedintiele dela 1 Iuliu incóce au aretatu prin rostulu deputatiloru Politu sî Tisza cu deosebire câte graduri are acum barometrulu natiunalu politicu din Ungari'a. Sî in adeveru trebuie sa dicemu, ca ori câtu de aduncu au taiatu representantulu Panciovianu, Dr. Politu, in carnea reului de care laboréza majoritatea, ori câtu aru fi mersu elu de departe in focului desbaterei, sa dicemu pâna la esessu, n'au esitu din limitele patriotismului celui adeveratu; pre câudu conducetoriulu stângei centrali Tisza, cu consensulu dreptei intregi, protege unu reu pentru patria, esclusivismulu magiaru.

Noi nu ne-amu facutu ilusiuni nici odata despre nici o partida, despre nici o fractiune din diet'a Ungariei sî asiá cele intemplate in siedintiele din 1 Iul. incóce, pre noi nu ne suprindu de locu. Amu repetîtu de multe ori, de câte ori erá sa se aduca o lege mai insemnata, cá parintii patriei sa nu se puna pre terenulu celu pedisiu, de unde sa nu se mai póta impedecá reulu amenintiatoriu fia din launtru fia din afara. Câci nimic'a nu e mai reu decâtu câudu reulumai cu séma din afara se spriginesce prin nemultiamirea dinlaintru.

In desbaterea cea infocata din dilele din urma au cadiutu in parlamentulu Ungariei cuvinte care singure pórta amenintiarea in sine. S'a amintitu de reactiune, de absolutismu. Viéti'a organica a unui statu, câudu se desvólta normalu, câudu cauta sa indeplinésca tóte trebuintiele in tóte pârtile sî directiunile organismului seu, lu face pre acest'a intregu, sanatosu, tare sî neaccesibilu pentru ori ce influintia rea, vina ea de ori sî unde. Nici reactiunea, nici absolutismulu nu se póte verî acolo, unde constitutiunalismulu este insufletirea tuturoru pârtiloru constitutive ale statului, fia acei ce voru sa le introduca pre acelea inca atâtu de multi sî inca odata atâtu de puternici.

Parintii patriei, din majoritatea dietei nu aru trebuí sa se conduca de idei unilaterali. Ei aru trebuí sa cugete ca in decursulu seculiloru, mai multu séu mai putienu, au concursu tóte popórele la consolidarea statului, aru trebuí sa cugete, ca si crisele prin care au trecutu statulu nostru, totu-déun'a s'au escatu séu s'au maritu prin neintielegeri sî nemultiamiri interne sî ca unde au lipsitu de o parte prudenti'a barbatiloru politici de statu, a fostu de ceea-lalta parte suferinti'a patriotica, in sperantia la unu viitoriu mai bunu, numai cá intregitatea patriei carea are misiunea de a fi mama sî scutu tuturoru sa nu patimésca ce-va.

Déca in unu procesu asiá indelungatu patriotismulu popóreloru au datu atâtea probe, pentru ce sa se recompenseze aceste acum prin atât'a neincredere? incâtu, din caus'a unui periculu imaginatu, sî de care popórele nemagiare nu s'au facutu culpabile, nici odata, indirecte sa se recomende de câtra unii deputati chiaru sî sentinti'a de mórte pentru natiunalitâti.

Dupa noi joculu cuvinteloru rostite de câtra mai multi deputati magiari despre natiunalitâti sî in contr'a natiunalitâtiloru este unu jocu periculosu. Suntemu departe de a amenintiá, inse tocm'a din datorintia patriotica trebuie sa dâmu espressiune temerei nóstre, pentru ca nóue ni se pare, ba amu poté dîce ca suntemu convinsi, ca logic'a fapteloru ne póte lovî pre toti fâra deosebire sî pericululu susu atinsu ne póte ingropá tesaurulu celu mai scumpu, la care privimu toti cu asemenea aviditate, acest'a este tesaurulu constitutiunalismului patriei.

Patri'a, credemu noi aru castigá cu multu mai multu, déca pretensiunile deputatiloru natiunali s'aru primí cu sânge mai rece, déca s'aru judecá cu inim'a mai liniscita sî déca suntu gresite, câci infalibilitatea nu póte fi inscrisa pre stindardulu nici unei partide, s'aru combate fâra de a alergá numai decâtu la provocarea reactiunei, absolutismului, Sudslaviei, Dacoromaniei.

Pentru ceste din urma lipsescu elementele realisatórie sî popórele respective nu simtu lipsa de densele sî de aceea nici nu le trece ómeniloru seriosi asiá ce-va prin minte. Cele dintâiu nu le doresce nimenea, câci cine aru schimbá bucurosu *libertatea cu arbitrarismulu; inse este periculosu a le zugravî de atâtea ori pre parete, din causa ca in Europ'a suntu inca* multe elemente de aceste *sî déca le vomu* pomení adeseori vomu pati-o cu ele cá bab'a ce-si chiamá neincetatu mórtea.

Sperâmu ca la desbaterea speciale a novelei electorali, diet'a va fi mai calma, sî va trage mai bine sém'a de tóte cuvintele ce resuna in cas'a dietei; ca propuneri cum a fostu a deputatului Nemesiu voru fi considerate, ca chiaru cuventâri cá a deputatului Dr. Polit nu voru fi respinse cu furc'a cea lunga a intolerantiei natiunale.

Suntemu unu statu compusu din mai multe natiunalitâti, nu inse fractiuni de natiunalitâti, amu traitu mii de ani la olalta intre grele furtune sî mari suferintie de totu feliulu, sî acum in secululu lumineloru sa nu mai putemu nici baremu trai la olalta?

Acest'a nu aru fi progresu ci celu *mai crasu regresu.*

Diet'a Ungariei.

Budapest'a in 2 Iuliu 1874. (Cas'a representantiloru) s'a deschisu prin vice-pres. C. Torma la 10 óre.

Petitiunile presentate se transpunu la comissinnea petitiunaria.

Iul. Horvath indrépta câtra ministrulu de interne, care *in* siedinti'a de eri s'a dechiaratu pentru acceptarea proiectului de resolutiune facutu in privinti'a cercuriloru electorali din Transilvani'a, acésta interpelatiune: Are ministrulu de cugetu a substerne proiecte de legi relative la nóu'a impartire a cercuriloru electorali din Transilvani'a sî in legatura cu acést'a relativu la regularea *fundului* regiu, sî cum va *esecutá proiectulu* comissiunei centrali ce l'a primitu?

Ministrulu de interne contele Szapáry respunde, ca s'a delegatu o comissiune care are sa faca unu operatu despre acésta afacere; ministrulu va studiá acestu operatu in detaiu sî in sessiunea de tómna *inainte* de ce se va esecutá *numitulu proiectu* de resolutiune va substerne *inaintea Casei representative proiectele de legi necesarie.*

I. Horvath se dechiara multiamitu cu respunsulu pre care *Camer'a* lu ia spre sciintia.

Ig. Helfy face câtra ministrulu

FOISIÓRA.

Imnu
la mormentulu Marelui Andreiu:

(Poesi'a de Z. Boiu, melodi'a de D. Cuntianu.)

1. Romanime multu cercata,
Pune doliu innoitu;
Ca perdù-'si o stea din ceriu-Ti,
Pre Andreiu Metropolitu!
Dá, Andreiu intâiu chiamatulu,
Dá, Andreiu aduncu oftatulu,
Ce cá viéti'a-si Te-a iubitu, —
Ah, Andreiu a adormitu!

2. Viéti'a Lui de fapte 'nalte,
Cá diamante, sîru de sîru;
Mórtea lui in suferintie,
Mórte sânta de martiru!
Unde-su lacrimi, unde-i jale,
Juste, cum suntu ale tale?!
Unde e alu loru finitu? —
Ah, Andreiu a adormitu!

3. O! Parintele 'ndurârei,
Celu-ce totulu carmuiesci,
Care sî 'n cercâri profunde
Totu-déun'a ne iubesci, —
Pre Andreiu 'lu odichnesce,
Unde viéti'a infloresce!
Nemorirea si-a gatitu:
Dá, Andreiu, Tu n'ai muritu!

Care este scopulu cetirei sî cum trebuie sa fia ea — cetirea, pentru cá sa póta corespunde pre deplinu scopului ei?

(Urmare.)

Eu nu-mi potu inchipuí cum póte cine-va asceptá avantagiu in literatura sî progresu in sciintie feliurite sî latite, cum póte asceptá o cultura generale, pre câudu tocm'a fundamentulu invetiamentulu e slabu!

Invet astfeliu trebuie sa instruedie pre scolari, cá nu numai pâna suntu ei sub padi'a sî dictatur'a lui sa celésca sî invetie de frica; ci totu-déun'a, din mare atragere, din dragoste adeverata sî curata sa celésca sî invetie, sa se deprinda a judecá sî a intielege cetirea, cá apoi dupa esirea loru din scóla in lume, in viéti'a practica sa fia inradecinata in ei placerea de a se ocupá cu cetirea diferiteloru opuri sî jurnale instructive sî de interesu comunu.

Dara sa me esprimu scurtu sî la intielesu: Invet. trebuie sa instruedie pentru viétia, dara nu pentru scóla; pentru individulu care-i este lui incredintiatu spre crescere, dara nu pentru esamenu! etc. etc. A facutu unu invetiatoriu asiá sî atât'a? Atunci eu credu sî sustienu ca a facutu destulu, ba au facutu intr'adeveru fórte multu, pentru ca a pusu basa buna sî fundamentu adeveratu sî bunu.

Déca inse invet. n'a facutu asiá, sî n'a pusu pre copilu in stare cá sî dupa ce va esî din scóla sa se póta singuru de sine cultivá sî perfectiuná prin cetire continua etc. atunci n'a facutu nimic'a — dara chiaru nimic'a. Apoi cumca atâtu invetiatorii cei-lalti — antecesorii nostrii, câtu sî noi astadi n'amu facutu sî nu facemu asiá sî aceea cum sî ce aru trebuí sa facemu este doveditu dejá de ajunsu, esemplulu ne jace impregiurulu nostru. Sî ce feliu de esemplu 'mi va cere cine-va altulu, ca déca 'lu facu sa-si intórne privirea asupr'a massei celei mari a poporului, dara cu deosebire a tinerimei care a trecutu pri scólele poporale, sî astadi nu numai ca ei nu iau cartea in mâna nici decum dara chiaru sî pre altii — pre copiii loru i disgusta ba i sî cérta sî inca sî batu vediendu-i ca se ocupa cu cârti — cu cetire — cu scriere etc. Ce semne suntu acestea? Semne intr'adeveru invederate ca acei'a pre sub a câror'a instructiune sî educatiune au trecutu atari individi nu numai ca nu si-au implinitu chiamarea, nu numai ca n'au facutu nimic'a pentru cultur'a massei celei mari a bietului poporu, dara inca tocm'a din contra tocm'a intorsu, au facutu fórte multu, câci l'au adusu pre omu in stare clocita — nici rece nici calda.

La aceste póte-'mi va obiectá cineva ca déca invetiatorii sî instructorii nu au satisfacutu pre deplinu chiamârei loru pâna acum, apoi de unde avemu atâti'a barbati invetiati sî bravi, sî de unde atât'a tenerime la tóte scólele? etc. La acést'a sî alte obiectiuni de feliulu acest'a eu respundu deocamdata numai atât'a: Rari, fórte rari barbati rari sî renumiti, nu numai din trecutu, ci chiaru sî de astadi se voru aflá cari se reduca sî deduca starea sî aflarea loru cea buna materiala sî spirituala, la sî dela fundamentulu celu bunu sî tare pusu inca in scól'a poporala prin inveriatorii respectivi pre sub a câroru instructiune sî *educatiune* elementaria au trecutu; ci din contra credu ca cei mai multi, déca nu toti, — au dupa Ddieu, au sa-si multiamésca starea cea buna a loru numai sî numai siesi — diligintiei sî talentului loru, ori altui individu, póte, care n'au avutu nici o influintia asupr'a crescerei loru; dara din norocire i-au sfatuitu sî indrumatu etc.

Cu mare bucuria *asiu ceti sa-mi póta* cine-va aretá *numai vre-o câte-va* esemple contrarie *parerei mele!* ca adeca invetiatorii *séu educatorii* s'au binemeritatu de *chiamarea loru sî ei* au datu *astfeliu* de *barbati prin* punerea fundamentului *celui bunu.*

Dara sa concedemu sî sa afirmâmu chiaru, — ceea ce dupa parerea mea nici decum nu se póte —, ca toti barbatii cei mari sî renumiti cari au fostu sî suntu totu atâti'a stelpi puternici ai natiunei nóstre, au pusu fundamentu bunu, basa buna, sî ca de aici li se trage parte mare bun'a norocire sî fericire a loru; atunci se nasce apoi intrebarea: ca óre

presiedinte respective câtra intregu ministeriulu o interpelatiune. Oratorulu motivandu interpelatiunea sea pre largu atinge intemplările din urma in ministeriulu comunu de resbelu si-si esprime temerea, ca reactiunea va incepe a domni si influinti'a Ungariei a scadé. De acea intréba: 1) Aprobédia ministeriulu espresiunea ministrului de comercin ce o a facutu acest'a in siedinti'a dela 24 Iuniu cu privire la putien'a influintia ce are ministrulu ungaru asupr'a armatei? 2) Are ministeriulu scire despre alocutiunea noului ministru de resbelu, in care nu amintesce de locu despre Ungari'a si constitutiunea ei? 3) Scie ministeriulu, ca regulamentulu celu nou de servitiu care pentru armata e lege, cuprinde dispusetiuni ce colidéza cu legile sustatórie? 4) Are ministeriulu de cugetu a substerne proiecte relative la protectiunea constitutiunei?

Interpelatiunea se va dá ministrului presiedinte.

Al. s. A l m á s s y se róga de casa, cá sa-i concéda motivarea proiectului seu de resolutiune in siedinti'a de Sambata séu la inceperea sessionei de tómna.

C s o n á d y pledéza, cá sa se concéda motivarea pre Sambata. Camer'a 'lu respinge.

Cas'a trecendu la ordinea dilei continua desbaterea asupr'a proiectului electoralu.

Primulu oratoru Daniilu I r á n y i e contra proiectului si contra espectoratiuniloru antediluviane ale lui B öthy.

Gust. T a r n o c z y are de a obiectá unele contra proiectului. Oratorulu afla mai cu séma, ca proiectulu preste totu e numai o cârpitura si densulu nu este amicolu astoru feliu de cârpituri. Dupa o polemica mai lunga contra espuneriloru de ieri ale ministrului de interne, oratorulu substerne proiectulu de resolutiune: Ministrulu de interne sa se indrumeze a substerne pâna la anulu nou unu proiectu de lege electoralu independinte si corespundietoriu intereseloru vietiei de statu si dreptâtiei, care proiectu sa se baseze in genere pre urmatóriele principie:

Se forméza cercuri electorali cu câte 100,000 suflete, cari tramitu câte unu deputatu.

Dreptulu de alegere e nemidilocitu séu midilocitu, unu dreptu electoralu de alu doile gradu. Celu d.ntâiu, se contitionéza:

1. prin unu mai inaltu gradu de inteligintia, care sa se dovedésca prin testimonie scolastice séu prin positiune insemnata in societate.

2. prin o avere considerabila;

3. prin dreptulu de cetatiénu alu statului.

Dreptulu mediatu conditiunéza unu gradu mai inferioru de inteligintia. Totu insulu sa aiba atât'a indreptatire la alegere câtu are dreptulu de a pretinde. Sa se statorésca unu terminu proportiunatu, dupa a cârui decurgere sciinti'a de a cetí si scrie are sa intre in valóre cá conditiune minimale a dreptului de alegere. In urma sa se introduca votarea secreta si sa se statorésca pedepse aspre pentru abusuri.

Oratorulu 'si motivéza proiectulu seu intr'o cuventare mai lunga si observa la urma, ca proiectulu seu nu eschide acceptarea proiectului de lege de fatia.

Dupa acést'a ia cuventulu Dr. Politu, deputatulu dela Panciov'a. Oratorulu incepe cu asigurarea, ca granitierii de odinióra nu facu politica de separatismu si lasa deciderea asupr'a sortiei patriei la Ungari'a. Granitierii sciu apretiui binele ce li s'a datu prin provincialisarea confiniului, si nu desconsidera nici greutatea periodului de transactiune, dara densii pretindu, cá sa nu fia considerati de straini sén chiaru de inimici ci de fii egalu indreptatiti ai patriei. Novel'a electorale din cestiune nu o póte primí oratorulu, fiindu ca ea insémna cu privire la 1848 unu regresu si nici decum unu progresu. Oratorulu vede, ca Ungari'a a facutu in an. 1848 nu unu pasiu, ci o saritura formale dela conservatismu la democratia, si pricepe ca diet'a de atunci a avutu mai multu in vedere magiarismulu decâtu ungurismulu. Acestu principiu alu suprematiei magiare stá inse in contrastu directu cu democrati'a adeverata. Déca in novel'a ce stá in desbatere predomnescu numai consideratiuni de supremati'a, atunci legea acést'a electorale nu desvólta basea democratica, ci celu mai nedemocraticu momentu din legislatiunea anului 1848, atunci ea e retrograda. Oratorulu acceptéza principiulu democraticu dela 1848, dara asiá, cá acel'a in estindere deplina sa se desvólte logicu. Parlamentulu trebuie sa resfrânga cu fidelitate toti factorii statului, trebuie sa fia unu microcosmu alu intregei natiuni si nu numai alu unei natiunalitâti. Acest'a se póte ajunge inse numai prin sufragiulu universalu. Dr. Politu e de parere, ca Ungari'a cu tempulu séu va fi Helveti'a resariténa séu va incetá de a mai fi.

Supremati'a magiara s'a cumperatu la an. 1867 cu pretiulu dependintiei Austriei si acést'a va parasí pre Ungari'a indata ce 'si va aflá alti aliati, de acea magiarii mai bine sa se impreune cu natiunalitâtile patriei. Capitululu din novela care tractéza despre procedur'a penale si care dupa marturisirea ministrului si intórce ascutitulu seu contr'a natiunalitâtiloru, trebuie sa o condamne oratorulu. Aci se pune intrebarea de potere si se uita proverbulu: Hodie mihi, cras tibi. Acésta purcedere prea aspra a magiariloru contr'a natiunalitâtiloru se va poté intrebuintiá óre cându din partea unui guvernu reactionariu chiaru contr'a magiariloru. Oratorulu aréta apoi câtu de nesuficienta este representatiunea confiniului in parlamentu si face propunerea, cá teritoriulu confiniului militariu sa fia privitu in proiectulu de resolutiune alu comissiunei centrale relativu la nóu'a impartire a cercuriloru electorali de unulu, care trebuie sa fia in modu deosebitu consideratu, asemenea cá si Transilvani'a. In urma oratorulu aludéza la furtunele de cari este amenintiata Ungari'a din partea cestiunei orientali si de acea admonéza pre magiari, sa-si asigureze pâna e inca tempu prin institutiuni adeverate democratece iubirea si devotamentulu natiunalitâtiloru. Oratorulu sfersiesce apoi cu semnificativele cuvinte: „La Philippi ne vomu revedea!“

Finea acést'a din cuventarea lui Politu descépta o viua nelinisce si Iuliu S c h w a r z respinge acésta amerintiare. Politu deslusí mai tardiu acésta „neintielegere“ si asigurà, ca densulu a intielesu sub espresiunea la „Philippi“ pre magiari si pre serbi impreunati intr'o tabera, de alta parte pre inimiculu comunu.

I. S c h w a r z combate sufragiulu universalu si aréta prin numeróse esemple, ca acest'a nu se póte considerá de mesur'a liberalismului. In Helveti'a cantonulu Genf cu unu censu mare e celu mai liberalu si mai tolerantu, pre cându cantonele ce n'au nice unu censu (Uri) suntu ultramontane si hyperconservative. In Belgiu indata ce s'a redusu censulu au cascigatu clericalii prevalenti'a. Mocsáry a relevatu ca celu mai bunu corectivu contr'a coruptiunei e sufragiulu universalu, dara acestu corectivu se va poté ajunge mai bine prin largirea cercuriloru electorali si micsiorarea numerului ablegatiloru. Oratorulu atrage atentiunea Casei asupr'a impregiurârei: ca alegatorii sa nu voteze dupa comune, ci cu totii la unu locu. Oratorulu nu póte sa pricépa, pentru ce n'a luatu partid'a deakista in consideratiune mai bine proiectulu de lege alu lui H o r v a t h, decâtu carpitur'a guvernului. De altmintrenea oratorulu primesce novel'a din cestiune de base la desbaterea speciale si substerne numai proiectulu de resolutiune: Ministrulu sa se indrumeze cu intetire, a substerne la tempu unu proiectu de lege despre incolatu pentru cá sa se ia in registrulu alegeriloru numai cetatieni adeverati ai statului séu pentru cá registrele sa se póta corige eventualminte dejá cu ocasiunea primei revisiuni.

B u d a p e s t'a 3 Iuliu 1874 (Cas'a representantiloru) s'a deschisu prin vicepres C. T o r m a la 10 ¼ óre.

Deputatulu alesu la Rad'a d-lu P o p o v i c i u D e s s e a n u trecându terminulu reservatu de 30 dile se dechiara de definitivu verificatu.

Em. H u s z a r doresce sa faca câtra ministrulu de interne o interpelatiune. Dupa dispositiunile novelei electorali din cestiune listele electorali permanenti trebuie sa se compuna inca in anulu acest'a. De-si cas'a representativa va terminá discusiunea asupr'a legei electorali inca in sesiunea acést'a, totusi e inca intrebare ca resolvi-va cas'a magnatiloru acestu proiectu de lege si atunci si listele permanenti nu se voru poté compune in anulu acest'a.

Stându lucrulu astfeliu oratorulu nu póte sa pricépa pentru ce se prolungesce fara nici unu folosu sesiunea de acum si de acea intréba pre ministrulu de interne, de are de cugetu a medilocí cá sa se resolvésca proiectulu electoralu intr'unu astfeliu de tempu, câtu pregatirile sa se póta gatá inca in anulu acest'a?

Ministrulu de interne S z a p á r y respunde, ca nu póte sa fipseze cu acuratetia tempulu, in care cas'a magnatiloru si va incepe discusiunea asupr'a proiectului memoratu, dara se va nesuí a lucrá intr'acolo, cá acést'a sa se intemple câtu se va potea de iute, pentru cá preparativele sa se póta executá inca in anulu acest'a.

Em. H u s z á r se dechiara multiamitu cu respunsulu pre care cas'a lu ia spre sciintia.

Urmându ordinea dilei se continua desbaterea asupr'a novelei electorali.

Cá primulu oratoru ia cuventulu Val. S o l y m o s s y. Densulu face guvernului grele si amare imputatiuni, pentru ca elu nu scie sa faca altu ce-va decâtu sa restringa drepturile poporului.

Legea din cestiune despóie pre mii de cetatieni de dreptulu electoralu si nu corespunde de locu recerintieloru din tempulu de fatia. E inca tempu a face o lege mai buna de acea ministrulu sa-si retraga proiectulu de lege. Oratorulu lu respinge si votéza proiectulu de resolutunei substernutu de câtra I r á n y i.

Colomanu T i s z a si deschide cuventarea cu dechiaratiunea, ca elu va votá pentru acceptarea proiectului electoralu. La incepiu oratorulu are numai de cugetu a espune pre scurtu punctulu seu de vedere si alu colegiloru sei de principii. Proiectele de resolutiune substernute ieri si unele espresiuni lu constringu sa faca espuneri mai estinse, de aceea oratorulu cere indulginti'a camerei. Aici fu intreruptu de unu asiá puternicu „Sa audimu!“ câtu nu se mai potù indoí despre interesulu cu care se asceptau din tóte pârtile espunerile sele.

Mai intâiu intorcându-se câtra Beöthy dechiara oratorulu, ca densulu este unu amicu resolutu alu democratiei si alu progresului democraticu graduatu. Acestu punctu de vedere nu-lu parasesce nici in modulu celu curiosu, cu care a desvoltatu ieri unu deputatu democrati'a, câci acest'a nu este democratia, ci o calumniare a democratiei. Lovitur'a fù intielésa, de acì se esplica aplausulu urmatu dupa aceste antecedentii.

Dlui B e ö t h y si colegiloru sei conservativi de principii le dà Tisza sa pricépa, ca la noi democrati'a trebuie sa se considere de o fapta, care nu se mai póte sgudui si care trebuie numai sa fia condusa astfeliu câtu sa se póta impacá cu libertatea si cu statulu. In urma li ad ce esemplulu conservativiloru din Engleter'a inainte, dela cari potu sa invetie, nu suprimerea ci garantarea libertâtiei si bun'a conducere a democratiei.

Trecendu la proiectele de resolutiune substernute oratorulu respinge tóte acele propuneri, prin cari s'aru prorogá crearea unei legi electorali. Densulu doresce cá dejá diet'a cea mai de aprópa sa se constitue pre unu temeiu de norme electorali mai bune. Intorcendu-se câtra propugnatorii sufragiului universalu dechiara, ca se insiéla acei'a, cari sustienu ca dreptulu de alegere este innascutu fia-cârui omu. Póte-se esercid dreptulu de alegere altmintrene decâtu numai intr'unu statu? Nu. De acea dreptulu de

---

destui suntu acei'a fatia cu multimea cea mare a poporului nostru? aici cine ce'mi va respunde? a dice cine va: dá! aru fi mai multu chiaru si decâtu „plus quam“ .... iéra déca: nu! apoi de ce nu?

Pentru ca suntu atâti'a ómeni nu numai betrâni dara si teneri neinvetiati si remasi in cultura din poporulu nostru? pentru ce tocm'a acei'a cari au trecutu nu numai prin scólele poporali elementarie, dara chiaru si cei trecuti prin cele poporali superióre, cari dicu ca au invetiatu a cetí, a scrie si computá bine etc. acum nu sciu decâtu ori de totului prea putienu, ori apoi chiaru nimic'a? intrebu dara: de ce nu sciu? séu de ce sciu asiá putienu? Pentru ce literatur'a nóstra este asiá mica si restrinsa? Pentru ce avemu noi asiá putiene jurnale romanesci? dara pre lânga tóta restringerea si micimea literaturei si a jurnaleloru nóstre in genere, pentru ce se interesédia ómenii atâtu de putienu de ele? Pentru ce autorii si redactorii se lamentédia adese ori, ca nu suntu sprigiuiti din partea publicului? Pentru ce stá literatur'a nóstra asiá amortita si nespriginita fatia cu multimea cea mare a poporului nostru? Pentru ce poporulu nostru este cea mai mare parte, atâtu de ignorantu, necunoscatoriu, la chiaru dispretuitoriu si inca parte mare inamicu alu scóleloru? etc. etc. séu déca e recunoscatoriu, apoi pentru ce i se pune invetiamentulu obligatoriu? Pentru ce se inmultiescu judecatile? pentru ce cresce asiá tare numerulu proceseloru? Pentru ce atâtea institute de corectiune — cartiere? pentru ce votéza dieci si sute de mii — pentru acestea institute? etc. etc. pentru ce atât'a ignorantia câtra imbratisierea meserieloru feliurite? pentru ce dara, de trei ori dorere! pentru ce atât'a lipsa si seracia in poporulu nostru? cine, cine ce-mi va respunde?

Eu la tóte intrebâri le acestea voiu respunde fórte simplu ca adeca:

Nimic'a alta nu e si nu póte fi caus'a, decâtu: scólele cele rele — vréu sa dicu noi invetiatorii cei slabi; procedur'a cea fórte gresita la propunerea invetiamentului in scólele poporali; séu mai scurtu: i n s t r u a r e a p e n t r u s c ó l a — e s a m e n u, d a r a n u p e n t r u v i é t i a. Cum va avea cine-va dragoste si placere câtra lectura déca elu nu póte cetí? ci numai din cându in cându, d abiá dupa multa si mare ostenéla 'si forméza câte o propusetiune! bucurându-se multu ca au potutu cetí si asiá — reu; se incérca apoi a esplicá si altor'a intielesulu cuprinsului acelei bucâti — cu totulu altmintrea. Eu amu auditu pre multi ómeni dicendu: „Asiá 'mi place cetirea cârtiloru de tare incâtu nu potu spune?“ „mi-amu cumperatu aici cârti (mi le aretau pre ladi, pre laviti, pre grinda etc. afumate si pline de pravu) si mi-asi mai cumperá, dara déca nu potu cetí iute si bine, apoi la ce — de ce —, sa dau bani pre ele si sa stea pre politia (pre unele locuri e o scândura pusa la grinda, pre carea o numescu politia) si pre grinda?“ etc. „Asiu platí si cetí fórte bucurosu si cu mare placere novele (adeca jurnale, ca poporulu asiá le numesce) dapoi in novele inca si mai greu si reu potu cetí“ etc. etc., si câte alte esemple de feliulu acest'a asiu mai potea reproduce dela poporu, ca totu atâtea dovedi tari si mari ale asertiuniloru mele; inse le aflu de prisosu, de óre-ce sciu ca unele cá acestea fia-cârui suntu cunoscute.

Acum — din cele pâna aici insirate usioru se póte vedea progresulu si latirea culturei ce aru resultá din cetirea cea buna si regulata, apoi din priceperea si judecat'a celoru cetite; dara apoi prea usioru eata — de trei ori dorere!!! — — — se vede regresulu si remanerea in cultura câtu suntu de mari si puternice; si din ce causa? Eu dicu ca simplu numai si numai din caus'a procedurei metodice gresite, din a cetirei rele, fâra intielesu si judecata.

(Va urmá.)

alegere nu póte sa fia efluxulu statului naturalu, ci numai efluxulu vietiei de statu. Statulu ce e dreptu e indatoratu la tóta intemplarea a se nisuí cá toti fii sei séu dicemu toti copiii sei sa aiba cultur'a si cualificatiunea de ajunsu la esercitarea acestui dreptu. Pâna cându acésta cualificatiune nu se afla, pâna atunci introducerea sufragiului universalu va avé numai influintie rele.

Se ataca censulu si la prim'a vedere se pare ca este drépta imputarea facuta de contrarii censului: Cu ce dreptu cualifica togm'a 10 fl. de contributiune si nu 8 séu 9 fl. pre cetatiénulu respectivu de alegatoriu? Dara Tisza se nisuesce a respinge imputarea provocându-se la normele despre etate. Ací inca se póte intrebá: Pentru ce se receru togm'a 20 ani si nu 18 séu 19 ani? Intr'adeveru ca se afla genii de 16 ani si natarâi de 80 ani. Aretandu oratorulu ca nici votarea secreta nu este practica si folositória se intórce câtra deputatutu dela Pancio-va Dr. Politu.

Mai intâiu lovesce oratorulu pre Csanády care in nevinovati'a sea aplaudà espunerile lui Politu si in urma se pomení cu citatulu „La Philippi iéra ne vomu vedé.“ Dechiaratiunea ce a dato Politu provocatu fiindu de câtra I. Schwarz a fostu, continua oratorulu, mai vatematória decâtu insusi citatulu. Cine suntu cei ce 'si dau rendezvous la Philippi? Spiritulu insetatu de resbunare alu lui Cesaru si ucigatoriulu lui Cesaru, Brutu. Cum se póte deduce de aici o intempinare fratiésca a inimicului comunu, oratorulu nu intielege. Dara densului cá ori si cârui altu membru din casa nu-i pasa de amenintiârile susu amintite. Ce urmâri a avutu „intalnirea nóstra la Philippi?“ Suprimarea generale, despoiarea sfortiata de ori ce nationalitate, in care suprimere tóte nationalitâtile au gemutu pâna cându Ungari'a cea tenace i-a eliberatu de sub acelu jugu. De altmintrene nu e de miratu cându Politu dechiara ca novel'a din cestiune e indreptata contr'a natiunalitâtiloru si cându o condamna, pentru ca acést'a a facut'o si unu deputatu magiaru. O atare purcedere in parlamentu oratorulu o numesce: usioritate culpabila de minte. Acésta alusiune privesce pre Mociari.

Politu in locu de a dice ca Ungari'a nu póte esistá decâtu cá Helvetia resariténa sa fi disu mai bine ca Ungari'a va incetá, pentru ca unu statu federativu nu este statu ungurescu. Oratorulu se provóca la statele libere americane cari formézа numai unu statu natiunalu cu o limba oficiale. Cându unii la noi voru voí sa faca din Ungari'a Helveti'a resariténa, atunci apoi ne vomu intalní la Philippi, unde va fi o imbratisiare, care va potea trantí la pamentu pre ambele pârti si atunci eara numai magiarismulu va eliberá natiunalitâtile (de sub jugulu reactiunei). Politu a pronunciatu citatulu seu in limb'a germana. De vomu trebuí sa ne intalnimu vre-odata la Philippi, atunci densulu séu nu va mai vorbí publice séu numai in limb'a germana. Politu amintesce eventualitatea unui regimu reactiunariu de câtra Vien'a, care va intórce paragrafii penali din legea electorale contr'a magiariloru. La aceste respunde Tisza: La unu atare tempu ori vomu votá pentru proiectu ori nu, vomu fi barbati linisciti.

Au mai vorbitu Csiky, Gubody si Helfy contr'a, Aug. Pulszky pro inse numai câtra bance góle.

In „Tromp. Carpatiloru“ Nr. dela 23 Iuniu gasimu unu articulu interesantu din Macedoni'a, din care reproducemu si noi urmatórele:

„Dupa cum va este cunoscutu, domnule redactoru, românii din Macedoni'a, din Epiro-Thesali'a si din Albani'a, fiindu fórte speculanti si intreprindietori, si ne avendu in patri'a loru natale unu câmpu destulu de vastu spre a-si esercitá acestu talentu alu loru, s'au departatu din sinulu ei multi dintr'ensii, si s'au stabilitu in diferite pârti ale lumei si mai cu séma in cele mai principale centruri si debusieuri de industria ale Europei, unii cá comercianti, altii cá bancheri, cá artisti, cá intreprenori etc., in câtu, pâna la inceputulu secolului actualu mai totu comerciulu Turciei cu Europ'a erá in mânile româniloru macedoneni si a chiotiloru (greci de la insula Chio.)

Destulu este sa scie cine-va ce erá orasiulu românescu celu mare si splendidu alu Moscopolei pre la secolulu XVIII cá sa n'aiba nici o indoiala asupr'a acestui adeveru. Totu din acésta causa au emigratu si s'au stabilitu si in tiér'a românésca mai multi români din Macedoni'a, din Epiro-Thesali'a si din Albani'a, carii gratia pomenitului talentu de ginta alu loru, au ajunsu sa-si faca in sinulu mumei loru veche (Romani'a), positiune importanta. Numele domniloru Germani, Hagiade, Leon Ghic'a, Dumb'a, Nicolache Mihailu, Gog'a, Danu, etc. este o dovada incontestabila diseloru mele.

Dara, nu sciu déca a-ti observatu unu lucru fórte esceptionalu si camu ciudatu la acesti români emigrati. Acesti fii departati de patri'a loru natale româna (de aici), nascuti si crescuti de parinti români si in familie româna, n'au facutu nimicu pentru cultivarea séu celu putienu pentru conservarea limbei loru materne si prin urmarea natiunalitâtii loru române in sinulu patriei loru natale. Ba, din contra d loru, dupa ce au facutu studiulu loru in scólele grecesci ale patriei loru române incependu dela ἄλφα βῆτα: (alf'a, vit'a) si terminându cu psaltirulu séu cu gramatic'a limbei grece si cu istori'a si autorii greci ai Greciei antice, au devenitu moralicesce si sufleteste, greci; pre câta vreme trupesce si naturalmente suntu români. Pre lânga acésta fatalitate a romanismului, se intempla cá la venirea pomenitiloru domni si alti români din Macedoni'a in tiér'a românésca, grecismulu sa aiba inca preponderantia si se predomine in Romani'a, ast-feliu incâtu nu numai românii veniti din Turci'a, cari erau adapati dejá de doctrin'a panelenismului se credeau dejá greci, ci inca si tóta elit'a natiunei române din Valachi'a si din Moldov'a, chiaru somitâtile si ómenii din statu, cari conduceau in acea epoca navea intereseloru natiunei si a tierei române, simtiau o mandria si considerau cá o eticheta de nobletia a vorbí elenesce, care mai de care, mai radicalu. Erá o onóre pentru persóna si pentru famili'a loru a purtá numele de: nu-românu, (câci românii se numeau pre atunci prosti si tierani robiti; erá in fine a la mode a vorbi si a scrie grecesce, a avea aperintia de: Ἄρχον: (arhon adeca boeriu grecu): pentru aceste cause dicu si impregiurâri, românii din Turci'a asiediati si imbogatiti in tiér'a românésca nu numai ca n'au facutu nimicu in favorulu limbei si alu natiunalitâtiei loru parintesci, ci din contra tineau asiá de multu la grecismu, incâtu lucrau pentru densulu si faceau totu ce-le erá cu putintia, chiaru si cu vatamarea intereseloru natiunalitâtiei si limbei loru materne, si cu o paguba imensa a romanismului.

Dicu cu o paguba a romanismului, pentru ca unii din domniele loru, precum este d-nu baronu Sin'a, românu din Moscopole; d-nu Dumb'a din Vien'a, românu din Vlaho-Blatia; d-nu Tositia, romanu din Minciu (Metiov'a) si altii, nu s'au marginitu numai intru a fundá o academie si alte stabilimente instructive si de utilitate publica in Atena — lucru, care n'aru fi blamabilu ci laudabilu, câci nu-i opreste nimeni dea fi fileleni — ci au tramisu bani si au contribuitu, séu cá se dicu mai bine, ei au fostu caus'a, ca s'au fondatu scóle grecesci in patri'a loru natala româna, si se platescu profesori greci de limb'a greca, cari in clasa si in convorbirile cu elevii loru, lasa pre nesimtite sa se strecórie in fragetele animi ale eleviloru românasi idei si principii defavorabile limbei loru materne si vatamatórie natiunalitâtii loru române; astfeliu in câtu acesti profesori greci, platiti de câtra Macedono-români stabiliti in strainatate si asiediati cá nisce insecte parasite in scólele cumuneloru române, faceau si facu inca din junimea studiósa româna, nu niste ómeni si cetatieni instruiti numai prin limb'a greca, ci si niste adeverati si infocati discipuli ai doctrinei paneleniste si niste renegati mai fanatici si mai periculosi de câtu chiaru grecii cei adeverati.

Care va se dica ca, prin banii unui românu, câscigati pre teritoriulu Romaniei si din sudórea muncitoriloru clacasi, se sapa grópa romanismului; cu armele Romaniei se prapadescu fii sei dea drépt'a Dunarii!

Spre a se incredintiá românii de-a stâng'a Dunarii, ca atare este funestulu resultatu alu scóleloru grecesci inf intiate de românii macedoni, in patriile loru române, trebuie sa citediu câti-va dintr'acesti discipuli ai Marei, dise idei (care este crearea unui imperiu elenu in Orientu cu capital'a lui Constantinopole si marea biserica a fanarului — in geamiulu Sant'a Sofia) productu alu pomeniteloru scóle grecesci de pre la noi.

D-nulu Colovo, medicu in Bucuresci nascutu si crescutu de parinti romani in comun'a curatu romanésca Meru (Mili'a) pre pólele orientale ale muntelui Pindu, care nu scia nici o vorba grecésca mai nainte de a se duce la scóla, si a cârui muma nu scie nici acum chiaru grecesce. Si déca cine-va nu ne-aru crede si aru voí sa verifice acést'a prin propriele sele simtiuri, n'are de câtu se visitedie pre mum'a d-lui Colovo, care se afla la Bucuresci lânga fiulu seu Colovo, si care de mai multe ori fiindu, de fatia la dispute ce din intemplare aveau locu intre fiulu seu, care pretindea si sustienea ca atâtu d lui câtu si cei-lalti români de pre aici suntu toti Eleni séu Eleno — Valah, si intre alti macedoneni cari diceau ca suntu români si d-sea si toti cei-lalti concetatieni ai sei; betrân'a sea mama, dicu, fiindu presinte la dispute de acésta natura, luându de mai multe ori cuventulu, i dicea in dialectulu Macedonu-romanu, pre care singuru póte alu vorbí si intielege: Taci hiliu (fiule): taci; ca români him (suntemu.)

D-nu Stamu, românu din Minciu, care nesciindu carte nici grecésca nici românésca nu poté vorbí séu intielege bine nici limb'a greca nici limb'a româna, ci numai limb'a sea materna, adeca dialectulu Macedonu-românu; si cu tóte acestea pretindea si d-lui ca este elenu!

Asiá dara, d-loru et consortium, nu numai ca suntu gat'a a sacrificá trecutulu, presentele si viitoriulu românismului, si glori'a strabuna pre altarulu panelenismului, dara inca simtiendu necesitatea de a se recomendá adeveratiloru eleni — cari intre densii i califica de scorcoti, numindu-i Cutio-Vlahi si despretiuindu-i — printr'unu zelu exageratu, seu cá sa dicu mai bine, nebunu, pentru propagarea si prosperarea panelenismului, suntu in stare se impusce pre celu ce le aru dice ca nu suntu eleni ci români.

Amu fostu silitu sa amintescu persóne, nu pentru ca vreau sa atacu pre cineva cá individu séu sa facu personalitâti; nu! departe de mine acésta idee pentru ca, dupa mine, fia-cine este liberu a-si avea principiele sele si a-si esprimá opiniunea sea, fia chiaru gresita; ci cá sa demonstredíu ceea ce amu spusu in privinti'a resultatului scóleloru grecesci infiintiate in comune românesci.

Déca reulu s'aru fi marginitu intru atât'a, totu erá sa fia ce-va de perigorisitu. Conduit'a inse cea antinatiunale a româniloru bogati, aflati in strainatate, pune in gur'a panelenistiloru greci séu români greciti prin scólele grecesci, nisce argumente séu cá sa dicu mai bine, nisce sofisme asiá de induplecatórie si de crediutu in ochii poporului românu incâtu nu le póte combate nici refutá cine-va, chiaru cu argumentele cele mai rationale si déca aru fi chiaru unu Cicerone si Demostene, pre câta vreme vorbesce poporului ignorantu, care este positivu si nu vrea sa scie de idei si de theorii Da, partisanii marei idei, profita de acésta ocasiune spre a poté dice româniloru de pre la noi:

„Mâi, prostiloru, ce totu mai vorbiti de gramat'a si de cârti romanesci! N'aveti ce face cu ele, nu ve suntu de nici unu folosu. Nici poteti inaintá in lumea acést'a si a ve mantuí in viéti'a eterna decâtu prin gramatele elenesci. Nu vedeti pre dnii Sin'a, Dumb'a, Germani, Hagiade, Tositi'a, Nicolache, Michail etc. — domniele loru suntu negresitu buni patrioti, ómeni mari si cu minte, cari voiescu si lucrédia pentru binele patriei loru. Asiá dara déca gramatele române, déca invetiarea in scóle a limbei române ne aru folosí pre noi românii; déca aru fi fostu unu bine pentru patria, se intielege ca barbati asiá de buni, asiá de mari, asiá de intielepti, precum suntu Sin'a, Dumb'a etc. erá se ne indemne prin vorbe si prin fapte, erá sa ne recomande si sa faca totu ce le erá cu putintia, cá in patri'a loru sa fia scóle române, iéra nu elene si cá junimea româna a patriei loru sa invetie carte româna iéra nu grecésca. Dara domniele loru n'au facutu acést'a, ci din contra, sciindu ca un'a cá acést'a aru fi vatematória patriei loru natale, nu numai ca n'au recomandat'o ba inca au si oprit'o prin fondarea de scóle elenesci si prin platirea profesoriloru greci si de limb'a gréca, cu banii dloru proprii. Iéta domniele loru au inaintatu si s'au facutu ómeni mari prin limb'a elena, ce au invetiat'o in copilari'a loru, cându erau aici cá si noi, totu in scóle grecesci, aflate aici de cându datédia religiunea nóstra parintiésca. Cui trebuie sa credemu noi? Dupa cine trebuie sa ne luâmu? continua panelenistii — dupa patriotii si bunii români Sin'a, Dumb'a etc. cari infiintiédia si sustienu in patri'a loru si in alte pârti scóle elene, séu dupa acesti dascali de limba româna, care vinu aici cu prostele gramate romanesci, cá sa ni le invetie prin case si in ulitie, întocmai cá colportorii, cari vendu marf'a pre spatele loru? ganditi-ve bine fratiloru — mai dicu discipulii doctrinei paneleniste — nu ve lasati a fi insielati de frumósele vorbe ale acestoru dascali platiti de propagand'á papistana cá sa ve convertésca din ortodocsie (asiá spunu ei norodului), luati in sém si se nu ve amagésca. Si in fine, incheia harang'a loru, dicendu poporului, déca veti tramite copiii vostri la scól'a elena, si voru invetiá carte elenésca, potu ajunge intr'o di cá Sin'a, cá Dumb'a etc. cari au invetiatu aici totu carte elenésca; iéra déca li veti tramite la scól'a româna si voru invetiá gramate romanesci, voru devení papistasi si voru fi miserabili cá Cara-Vlahii tierani, care invétia carte romanésca, séu cá acesti scapatati dascali!“

Dintre românii din Turci'a, stabiliti in Romani'a, trebuie si este dreptu sa esceptâmu din categori'a acést'a pre repausatulu d. Casacovici, care si-a lasatu tóta starea lui pentru infiintiarea de scóle române in patri'a sea natala séu in alte pârti ale Macedoniei. Erá unu românu infocatu, care vorbiá, scriá si lucrá neincetatu pentru introducerea limbei române in scólele si in bisericele româniloru din Macedoni'a si din Epiro-Thesali'a, si care a facutu totu ce a fostu cu potintia spre a isbuti la acést'a.

Ceea ce inse me face sa me miru si sa me intristediu si mai multu este, ca reulu acest'a a fostu mostenitu si de copii susu dîsiloru domni români macedoneni, betranii, cari, dupa cele ce amu spusu, s'au dusu de aici in Romani'a si aiurea nesciindu sa cetésca si sa scrie de câtu grecesce; sosindu in Romani'a au gasitu aci in tempulu fanariotiloru, séu putienu mai pre urma, cându erá inca la moda Ἄρχον τάδε (Arhon cutare) unu nutrementu destulu de abundantu alu grecismului, acei români, dicu, potu sa fia cam justificati si scusati de susu aretat'a conduita a loru antinatiunala. Copii loru inse, nascuti si crescuti in Romani'a, unde au primitu o educatiune si o instructiune natiunala (româna); si s'au impamentenitu bucurându-se de tóte dreptu-rile civile si politice de cetatiénu românu fâra nici unu altu titlu, afara numai de acel'a alu originei loru române din Macedoni'a; domniele loru, dicu, sa urmedie totu acel'asi funesta conduita vis-a-vis de patri'a natala a parintiloru loru; sa se arete asiá de nepasatori pentru sórtea natiunalitâtiei loru in patri'a cea adeverata a loru si a parintiloru loru; sa nu faca nimicu pentru conservarea limbei loru materne si a natiunalitâtiei loru române in

pârtile *acelea unde s'au* nascutu parintii loru si *chiaru* unii din domni; acést'a este *unu misteru* pentru mine si pentru *românii de* aici cari nu vreau sa-si pérda *limb'a* si nationalitatea loru; este unu scandalu pentru toti românii cari considera perderea limbei loru si a nationalitâtiei loru române *cá* o fatalitate pentru noi românii *de pre* aici si cá o pagub̆a generala, nereparabila, a natiunei române intregi!! (Va urmá)

Varietâti.

*** Dupa cum anunciaseramu esamenele in Institutulu nostru archidiecesanu teologicu pedagogicu au decursu de Joi 20 Iuniu pâna eri, dupa program'a urmatória:

Program'a

esameneloru publice pentru Semestrulu II an. scol. 1873|4 la institutulu pedagogico-teologicu alu archidiecesei gr. res. ardelene.

(Inainte de amédi inceputulu la 8 óre, dupa amédi la 3 óre.)

Joi 20 Iuniu inainte de amédi: Pastoral'a clericii an. III prof. Hanni'a. Moral'a cler. an. II prof. Candrea.

Dupa amédi cler. an *II, III* si ped. an. I prof. Popescu.

Vineri 21 *Iun. inainte* si dupa amédi: *Istori'a* bisericésca si Isagogi'a cler. an. I prof. Dr. Puscariu.

Sambata 22 Iun. inainte si dupa am.: Geografi'a clericii an. I, II si pedag. an. I prof. Candrea.

Luni 24 Iun. inainte si dupa am: Cantârile si tipiculu bisericescu.

Marti 25 *Iun. inainte de am.: Pedagogi'a cler. an. III. Dreptulu can.* cler. an. *II* prof. Popescu.

Dupa amédi: Catechetic'a cler. an. III. Religiunea pedag. an. I prof. Hanni'a.

Mercuri 26 Iun. inainte de am.: Scintiele naturali clericii an. I, II si ped. an. I prof. Dr. Puscariu.

Joi 27 Iun. inainte de am.: Dogmatic'a cler. an. I prof. Popescu.

Dupa amédi: Retoric'a cler. an. III, prof. Candrea; Essegetic'a cler. an. II prof. Dr. Puscariu.

Vineri 29 Iun. inainte de am.: Gramatic'a cler. an. I, II si pedag. an. I prof. Dr. Puscariu.

Sambata 29 Iun. inainte de am.: Doxologi'a si incheiarea anului scolasticu.

*** Majestatea Sea Imperatulu si Regele Franciscu Iosifu I, va petrece la Ischl *pâna la plecarea* Majestâtiei Sele Imperatesei si Reginei la baile din insul'a Wight in Angli'a.

*** Imperatulu Germaniei va petrece in Gastein dela 16 Iuliu pâna la 6 Augustu.

*** Archiducele Albrecht a plecatu in 7 Iuliu c. n. la Varsiovi'a spre a salutá pre Imperatulu rusescu. Se dîce ca Archiducele va petrece tempu mai indelungatu in Russi'a.

*** Oficiulu contumatiale alu Oituzului s'a stramutatu la Poian'a sarata unde dela 1 Iuliu c. n. si-a inceputu functiunile sele.

*** Productiune musicale a fostu in 28 Iuniu esecutata de elevii scólei musicale din locu, sub conducerea instructoriloru Gruber et. Hinke. Program'a constá din siepte numere scóse din operile celoru mai renumiti barbati musicali.

Interesulu ce ne léga deosebitu de acésta productiune este afara de iubirea artei, ca mai multi tineri romani inca au luatu *parte activa* la productiune. Asiá: Emiliu Bardosi, *Augustinu* Unguru, Eugeniu Rosc'a, Victoru Rosc'a, *Petru* Rosc'a, Basil. Vancea, Camilu Petri, *Octovianu* Petri, Fratesiu, Corneliu Romanu, Valeriu Romanu, Alessandru Pop'a, Aureliu Pop'a. — Scól'a acést'a e scóla privata si numera acum 75 elevi (cu unu onorariu de 2 fl. pre luna).

*** Mercuri sér'a pre la 9 óre, tocm'a cându pompierii de aici se deprindéu in piati'a casarmei celei mari, se escà focu in suburbiulu Iosefinu, care fù stinsu indata. Daun'a este neinsemnata.

*** Dupa dispusetiunile cele mai nóue, I. imp. Archiducele Albrecht, inspectoru generale alu armatei si Maresialu va sosí la finea lui Augustu in Sabiiu.

*** Regimulu Romaniei a transpusu consiliului districtuale Râmniculu-Vâlcei cererea ingineriului I. Frank din Sabiiu de a fi spriginitu la studiele preliminarie pentru drumulu de feru Râmniculu-Vâlcea —Dragasiani—Slatin'a.

*** In Duminec'a trecuta s'a escatu unu conflictu intre grecii si jidovii din Constantinopole. Unu copilu de grecu fu omoritu si aruncatu in mare.

*** Spaim'a remediu contr'a friguriloru. Unu doctoru fu chiamatu la unu tieranu, care avé nisce friguri grozave. Elu ii ordonà, pre lânga altele si o baia de apa rece.

A dóu'a dî venindu iérasi, intréba de starea bolnavului.

— Vai! domnule doctoru, ii dîce fratele bolnavului; mi se pare ca bai'a i-a facutu mai reu, câci este jumetate mortu.

— Cum se póte!.... póte ca l'ati lasatu prea multu in baia?

— Se póte... o fi ast'a... de óre-ce s'a ruptu funeă....

— Funea? striga doctorulu cu spaima; dara ce are a face fune?

— Apoi sa vedeti; noi n'avemu baia... de acea l'amu legatu cu o fune de subsuori si l'amu lasatu in putiu... Dara elu abiá simtiendu ap'a rece, incepù sa se svercolésca astu-feliu incâtu fune s'a ruptu si elu a cadiutu la fundu, de unde l'amu potutu scóte abiá dupa dóue óre.

Doctorulu esaminandu din nou pre bolnavu se asigura ca erá numai cuprinsu de spaima, dara ca frigurile dupa acea baia minunata, iu lasasera cu totulu.

*** Iules Ianin, supranumitu si regele Foisiórei, unulu dintre cei dintâiu beletristici francesi a muritu.

*** Se vorbesce ca carlistii au impuscatu pre unu oficieriu prusianu in Estella.

*** Curierulu de Iasi aduce o notitia umoristica cam de cuprinsulu urmatoriu. De cându a aflatu porcii din Iasi, ca carnea loru nu se mai mananca, pentru ca la Universitate s'a spusu intr'o prelegere ca ea contine trichine, umbla mandrii si fâra sfiala in libertatea cea mai mare pre strade. O deosebita predilectiune au ei *pentru* piatiele *publice*. *In piati'a* Sft. Spiridonu au *intalnirile* cele mai dese. Ací se aduna porcii pre la 10 óre diminéti'a, mici si mari, de tóta verst'a, fâra deosebire de sexu, incepu conversatiunea loru cea armoniósa sub ochii sergentiloru politiei, cari privescu cu órecare interesu si atentiune la adunârile aceste. Si in adeveru porcii acesti'a si merita tóta consideratiunea, pentru ca ei curatia piatiele publice de tóte resturile dupa numerósele vendiari de legume, póme si de alte victualie. — Totu asiá se bucura si cornutele de libertatea loru cea vechia. Si pentru ce sa nu se bucure intr'o tiéra libera tóte creaturile, fâra deosebire de limba, de libertatea si egalitatea individuala garantata prin constitutiune?

Locu deschisu.

Aciliu, 22 Iuniu s. v. 1873.

Domnule redactoru! In nr. 47 alu „Telegr. Rom." amu intempinatu pre neasteptate unu articulu, care n'are nici unu altu scopu, decâtu numai a innegrí pre subscrisulu.

Cuprinsulu si spiritulu acelui articlu impune subscrisului datorinti'a morala si oficiósa a rugá pre on. red. a „Tel. Rom." cá sa binevoiésca a dá locu in colónele acelei'a si urmatórei dechiaratiuni:

Nu e adeveratu, ca comun'a bisericésca gr. or. din Aciliu aru fi imputernicitu cându-va pre subscrisulu, cá sa cumpere posessiunile biseri ei gr. cat. din Aciliu pre sém'a bisericei nóstre gr. or., precum si aceea, „ca cei tramisi la tiér'a romanésca" aru fi primitu dela dlu jude procesuale Iosefu de Teleky citatiuni in limb'a magiara, si nu in cea româna, neadeveru e in fine si aceea, ca mentiunatulu domnu i-aru fi batjocoritu si tratatu in modu brutalu.

Spre chiarificarea lucrului 'mi permitu a espune urmatórele:

Inca acum 3 ani a substernutu comitetulu bis. nóstre gr. or. din Aciliu o suplica la ven. sinodu archid. pentru mediocirea, cá averea fostei biserici gr. cat. din comun'a nóstra, sa se predee simplu si fâra despagubire bisericei nóstre, pentru ca in Aciliu nici biserica gr. cat. nici credinciosi nu se mai aflau, si pentru ca averea aceea cându-va totu dela comun'a Aciliu, trebuie sa fia fostu luata.

Cererea acést'a s'a facutu chiaru la propunerea mea, insa ven. sinodu archid. a aflatu cu cale a ne indrumá, cá sa concredemu caus'a acést'a unui advocatu.

Indrumarea acést'a n'amu putut'o urmá, pentru ca ne temeamu sa nu causâmu miserei nóstre biserici spese procesuali zadarnice, si asiá dara nóue ni s'au detrasu tóta speranti'a de a dobandi pre calea acést'a, si nu s'au mai facutu chiaru nici unu pasu in asta causa pâna astadi.

In Septembre a. tr. amu aflatu din intemplare fiindu eu in Sabiiu, ca Revrd. domnu protopopu gr. cat. Ioane V. Russu este imputernicitu a vinde averea bisericei gr. cat. mentiunata, si ca aru fi si primitu pentru aceea unele oferte.

Eu cá posessoru si locuitoriu in comun'a Aciliu, nefiindu de nimenea indrumatu s'au imputernicitu cá sa cumperu averea acést'a pentru biseric'a nóstra, care nici nu avea banii necesari la cumperare, amu oferitu inca in dîu'a aceea mai multu decâtu toti cei-lalti si aprobandu-se actulu de vendiare amu remasu cumperatoriu. Deslusire la asertiunile de susu póte dá si Revrd. d. protopopu susu mentiunatu.

La vre-o 2 luni dupa cumperare a poftitu representanti'a bisericei nóstre, cá sa-i vendu din averea cumperata de mine, curtea aflatória in centrulu comunei, pentru cá pre aceea sa-si zidésca scóla si biserica. Cu daun'a mea amu fostu invoitu la scopulu acest'a sântu si maretiu, si amu facutu tocméla de fatia cu par. adm. prot. Ioanu Droeu, si comun'a bis. s'a si rogatu de Ven. cons. archid. cá sa-i dee banii necesari la acésta cumperare din vre-unu fondu archid. imprumutu.

Potu eu deci figurá cá imputernicitulu bisericei nóstre gr. or.?

Tardiu dupa acést'a i-a plesnitu preotului de aici I. Popoviciu prin minte, ca eu cá notariu alu comunei, n'aru fi trebuitu sa cumperu pentru mine ci pentru biserica, si combinandu si incurcandu cumperarea pe bani, cu predarea averei pre nimic'a, dupa cum au cerutu comun'a biser. acum 3 ani, tocm'a la propunerea mea, si prin o suplica scrisa de mine, au inceputu a me injurá si defaimá prin cârcime si printre ómeni, succediendu-i a aduná impregiuru'si numai „pre cei 6 tramisi la tiér'a rom." dintre cari numai singuru unulu este membru alu comit. par. si si acel'a totu de categori'a celorulalti, alu doilea fecioru alu fostului si depusului preotu gr. cat. de aici, alu cârui frate incarceratu pentru omoru s'a prapaditu in Gherl'a, iéra cei-lalti 4, nisce ómeni dintre cei mai de rendu, mai nebagati in séma si mai disolati in tóta comun'a nóstra, despre cari intre 200 familii prin venturarea Popei alesi cá contrari ai mei, singuru numai din invidia, nu merita a mai perde nici unu cuventu.

Ca preotulu de aici I. P. pasiesce in estu modu in contr'a mea, nu me miru multu, pentru ca-i cunoscu caracterulu, pentru ca sciu ca eu insumi i-amu luatu averea bisericei nóstre din administratiune, si prin acést'a i-amu detrasu unu castigu altfeliu neiertatu dela 100—200 fl. v. a. anuali, si pentru ca eu insumi, la nemultiamirea generale amu fostu silitu sa facu asupra-i o aretare disciplinaria, pentru escese scandalóse, comise in betia prin terguri de tiéra in comunele vecine, si pentru faptele cele inmorale comise in mediloculu fiiloru sei sufletesci, care fapte facu numai rusine intregei tagme preotiesci, si stricaciune poporului din comun'a nóstra, si in urma pentru ca dela unu omu fâra nici o cultura, fâra nici o morala, nici nu poteamu asceptá altu ce-va. —

Cu tóte acestea m'au durutu fórte, vediendu ca eu aparu intr'unu jurnalu publicu cá insielatoriu alu bisericei nóstre, pre cându eu primindu inca acum 5 ani presidiulu comitetului paroch. de aici, amu constrinsu pre preotulu nostru, care in restempu de 16 ani, au primitu si ingrigitu venitulu bisericei nóstre, preste 200 fl. v. a. pre fia-care anu, asiá, incâtu intregu intregutiu nu s'au mai gasitu, si prin o comissiune esmisa din partea ven. cons. arch. in persónele dd. preoti Predoviciu din Ocn'a, si Craciunu din Apoldu, cá se redea bisericei bateru 320 fl v. a. numai in anii din urma, lasându pecatele vechi pentru incungiurarea proceseloru, si primindu atunci lad'a bisericei numai cu 190 fl. v. a. prin chivernisire drépta, o amu adusu acolo, incâtu astadi are unu capitalu preste 1200 fl. v. a. elocati in comuna spre fruptificare.

Ce privesce pre dlu solgabirou Iosef de Teleky trebuie sa observu, ca cei 6 tramisi cam pre la mediloculu lui Iuniu a. c. venindu beti dela carciuma, au intratu in cas'a privata a mea, m'au injuratu, amenintiatu, etc. asiá incâtu numai judele comunalu i-a potutu alungá din cas'a mea, si eu amu trebuitu sa facu despre acést'a aretare la deregatori'a cercuale politica.

Citatiunile urmate la acésta aretare, au fostu scrise in limb'a româna, eu insumi le-amu inmanuatu citatiloru, si fiindu ca densii n'au voitu sa subscrie primirea amu trebuitu sa observu ast'a in cól'a de inmanuare.

La infatisiarea din 24 Iuniu st. n. amu fostu insumi, si dimpreuna cu judele comunalu la oficiolatulu cercualu de fatia, si este minciuna grósa, ca dlu jude procesuale i-aru fi masacratu etc. din contra dlui i-au indrumatu la respectarea deregatoriiloru esistente, si au transpusu aretarea mea pentru cercetarea ulterióra la judiciulu cercuale reg. din Mercurea.

In fine recomandu celoru tramisi la tiér'a rom., cá alta-data sa informedie mai bine, si mai cu séma fatia cu notarii cercuali si comunali, cari nu suntu pusi se imparta ómeniloru bani séu alte beneficii, ci mai vertosu cá se contribue la incasarea impositeloru statului, cá sa conduca afacerile delicate ale comunei, fatia cu acei'a, care singuri aru voí sa traga din averea comunei folosu, si cari prin urmare trebuie totu-déun'a sa aiba si câte o multime de inimici, déca voiescu sa-si implinésca oficiulu esactu.

Ioane Ivanu,
notariu cercuale.

Concursu.

Intru intielesulu milostivei ordinatiuni consistoriale din 23 Ian. 1874. nr. 54. d n nou se publica concursu pentru vacant'a parochia de clas'a a trei'a — Egerszegu pâna in 31 Iuliu a. c.

Concurentii voru avea a-si asterne recursele loru, instruate intru intielesulu Statutului organicu, respectivului domnu Protopresviteru Parteniu Trombitasiu de Betlen in Muresiu-Osiorheiu.

Datu in Egyerszegu 6/18 Ian. 1874.

Comitetulu parochialu in contielegere cu susu laudatulu domnu
(3—3) Protopresviteru.

Anunciu.

Portretulu Escelentiei Sele reposatului D. **Andreiu** Baronu de **Siagun'a** se afla spre scopulu unei litografii desemnatu in pétra si espusu in atelieriulu fotograficu, ulititi'a Cisnadiei Nr. 9 de astadi inainte pâna in 15 l. c. mai departe in tempu de 3 dile in libreri'a lui **Franz Michaelis**, piati'a mica Nr. 12, spre scopulu de a se vedé din partea publicului si spre scopulu subscriptiunei.

A. Schivert.

Redactoru respundietoriu: **Nicolau Cristea.**

Editur'a si tipariulu tipografiei archidiecesane.